

A nyelvi veszélyeztetettségről közérthetően: az INNET projekt

Bakró-Nagy Marianne¹, Oszkó Beatrix¹, Sipos Mária¹,
Várnai Zsuzsa¹

¹ Nyelvtudományi Intézet

{bakro, oszko.beatrix, sipos.maria, varnai.zsuzsa}@nytud.hu

1. Bevezetés

Tapasztalt kutatók tudják, hogy valamely kutatási témára rátalálni igen sokféleképpen lehet, kezdve a véletlen (vagy annak tűnő) felismeréstől egészen a szakirodalom állandó böngészése közben felismert problémáig. Vannak, akiket a határidők ihletnek meg és vannak, akikben egy pályázati kiírás megpillantása szüli a gondolatot. De olyan is akad, amikor az embert váratlanul és minden előzmény nélkül felhívja egy kollégája, mondván, van itt az Európa Tanácsnak ez a 7-es keretprogramja, nem akarjuk ezt megtölteni valamilyen finnugor tartalommal? A válasz sokféle lehet, de egy évtizede ez volt: de igen, akarjuk, megbeszéljük! Persze ilyen telefonhívás csak olyasvalakitől érkezhethet, akinek megvan a sok évtizedes tapasztalata meg az éles szeme is ahhoz, hogy felismerje, infrastrukturális kutatások felépítéséhez és megvalósításához hogyan vezet az út. Esetünkben az INNET-hez, ahhoz a projekthez, amit ez a dolgozat, ha vázlatosan is, de bemutat. Mert a telefonhívást, amely természetesen Várad Tamástól érkezett, hosszas megbeszélések, viták itthon és külföldön, nemzetközi nyári egyetemi órák és unalmas kéziratolvasások, mérgelődések (amit magunk között csak „ordítózás”-nak neveztünk), konzultációk a tanárokkal, nagy sikerű előadások és végül megkönnyebbülés követte – ahogyan az lenni szokott. És sok tanulás: amit mi megtanultunk arról, hogyan kell ezt voltaképpen csinálni, meg amit mi el tudtunk magyarázni a nyelvtechnológusoknak arról, mit is művelünk mi valójában. Nem ez volt az első és egyetlen közös munkánk, hiszen az Uralonet is a nyelvtechnológusokkal együtt készült, de az INNET honlapjának jelentősége – és ezt akkor talán még csak sejtettük, ám olyan biztosak nem lehettünk benne, mint ma vagyunk – az évek során egyre

csak nőtt, növekszik: érvényes ismereteket kínál egy erre kevésbé érzékeny és kevésbé elfogadó világban. Szóval köszönjük a hívást!

Az INNET projekt – Innovative Networking in Infrastructure for Endangered Languages – az Európa Tanács támogatásával, a 7-es Keretprogram 284415-as számú megállapodása eredményeképpen készült 2010 és 2014 között. A konzorcium tagjai voltak: Hollandia (Max Planck Institute), Lengyelország (Adam Mickiewicz University), Németország (Universität zu Köln), Magyarország. Az MTA Nyelvtudományi Intézetében a projektvezetők: Bakró-Nagy Marianne – Finnugor és Nyelvtörténeti Osztály, Váradi Tamás – Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Osztály. A magyar csapat tagjai: Duray Zsuzsa, Oszkó Beatrix, Sipos Mária, Szeverényi Sándor, Várnai Zsuzsa. A magyar honlaphoz kapcsolódó programozási feladatokat Herczog Zoltán végezte el. Az alábbiakban a projekt keretében megvalósult honlapot mutatjuk be, amelynek magyar változata a két osztály együttműködésében jött létre.

A honlap céljai a következők:

- Megismertetni a diákokkal a nyelvi veszélyeztetettség fogalmát, felkelteni érdeklődésüket a nyelvi diverzitás iránt, valamint felhívni figyelmüket a nyelvi dokumentáció fontosságára.
- Ezekről a témákról ismeretekkel ellátni a tanárokat és a diákokat, valamint megmutatni, hol juthatnak további információhoz.
- Segítséget nyújtani a tanároknak abban, hogy ezeket a témákat integrálhassák óráik anyagába.

A fejlesztés során három alapelvet követtek a szerkesztők:

- Vonzó megjelenés és multimedialitás: vizuálisan megnyerőnek lenni mindkét célközönség számára audio- és videoanyagok segítségével.
- Interaktivitás: különösen a diákokra hasson ösztönzően a honlap, ehhez a feladatok különösen fontosak.
- Felhasználóbarát kivitel: a tanárok kész tananyagokat találjanak, amelyeket szabadon felhasználhatnak óráikon.

Tehát a <http://languagesindanger.eu/> honlapon angol, holland, német, lengyel és magyar nyelven elérhető szövegek fókuszában elsősorban a veszélyeztetett nyelvek állnak. A közvetített ismereteket hang- és képanyagok, kvízkérdések, feladatok, interaktív térkép, valamint tananya-

gok (óravázlatok) egészítik ki. Érdemes külön is kiemelni azt az enciklopédikus egységet, mely „Tudástár” címen az oktatásban háttér-, illetve kiegészítő anyagként használható ismereteket tartalmaz.

A magyar nyelvű oldal oktatásra szánt részei illeszkedtek a magyar oktatási rendszer akkori adottságaihoz, tartalmi szempontból a Nemzeti Alaptantervhez (NAT), és a kerettantervből indultak ki.

A munkálatok előtt középiskolások körében készítettünk egy előzetes kérdőíves felmérést arról, hogy milyen a tájékozottságuk a nyelvi diverzitás, nyelvi veszélyeztetettség stb. témakörökben. A kérdőívekre adott válaszok kiértékelése megerősített minket abban, hogy a középiskolás tananyagból és a közgondolkodásból hiányoznak ezek az ismeretek.

A tananyagok készítése közben folyamatosan konzultáltunk tapasztalt, különböző típusú iskolákban oktató, budapesti és vidéki középiskolai tanárokkal. Részvételükkel két alkalommal is jó hangulatú workshopot tartottunk. A pedagógus kollégák számos gyakorlati tanáccsal láttak el minket az anyagrészek véglegesítése előtt. Nekik is köszönhető, hogy az elkészült tananyagokban friss tudományos eredmények jelennek meg középiskolások számára könnyen befogadható formában.

2. A honlap felépítése

A weblap – a kötelező információs oldalakon kívül – négy nagy részből áll: „Interaktív térkép”, „Tudástár”, „Tananyagok” és a „Mit tehetsz te?” című egység.

A kezdőlapról elérhető Nyelvek listájában¹ megtaláljuk az oldalon szereplő mind a 201 nyelvet. A betűrendes felsorolásban jellemzően a veszélyeztetettség mértékéről, a nyelv eredet szerinti besorolásáról olvashatunk, helyenként szemléltető videókkal, hangfelvételekkel vagy további információkat tartalmazó oldalakra mutató linkekkel.

---

¹ <http://hu.languagesindanger.eu/nyelvek-listaja/>

1. kép. A „Veszélyben a nyelvek” honlap nyitóoldala.

2.1. Tudástár

A „Tudástár” 12 fejezetből áll. Ebben a nyelvészet különböző területei (pl. nyelveírás, történeti összehasonlító nyelvészet, nyelvtipológia, szociolingvisztika) mellett megjelennek más tudományágaknak – szociálpszichológia, szociológia, jog, kultúrtörténet, kultúrantropológia, klimatológia, gazdaságföldrajz stb. – a nyelv szempontjából fontos aspektusai. A „Tudástár” összefoglalja a magyar nyelven nem elérhető alapismereteket, és számos érdekességet is közöl a következő témakörökben:

1. Az emberi nyelv
2. Hány nyelv van a világon?
3. Hogyan hasonlítjuk össze és írjuk le a különböző nyelveket?
4. A nyelv hangjai
5. Szó – jelentés – szókinccs
6. Írás
7. Kultúra és nyelv
8. Többnyelvűség és nyelvi érintkezés
9. Nemzetiségi hovatartozás és nyelv
10. Nyelvi veszélyeztetettség
11. Nyelvpolitika és nyelvtervezés
12. Nyelvi dokumentáció

2.2. Interaktív térkép

A tananyagokban felbukkanó nyelvek közül két tucat egy világtérképen is megjelenik. A pontokra kattintva alapvető ismeretek szerezhetők az adott nyelvről és beszélőiről. Ezt követően érdekes feladatok közül választhatunk, amelyek megoldásával fogalmat alkothatunk az adott nyelvről, valamint találhatunk kapcsolódó fényképeket és videókat is.

2.3. Tananyagok

Itt található az elsősorban tanórákra szánt anyagok: részletesen kidolgozott óravázlatok feladatokkal. Fő céljuk a tartalomközvetítés mellett a különböző kompetenciák fejlesztése, úgymint a kritikus gondolkodás, a problémamegoldás, az együttműködés, a döntéshozatal, az érzelmek kezelése, a kapcsolati kultúra, a társas tolerancia. Fontos volt továbbá a diákok nyelvi horizontjának szélesítése, valamint az érzékenyítés, és ezen keresztül attitűdjük formálása is.

2.4. Mit tehetsz te?

Ennek a résznek a legfőbb feladata a kisebbségi és veszélyeztetett nyelvek iránti érzékenyítés. Ehhez videók, fotók és feladatok nyújtanak betekintést a nyelvészeti munkába, melyeknek a kedvcsinálás is határozott célja.

3. A magyar változatról

A mintául szolgáló anyagokat a konzorciumot vezető lengyel fél készítette el. Ezeket adaptálta a többi partner, így a magyar változat is részben átdolgozás és sok esetben bővítés eredménye. Nem ragaszkodtunk teljes tartalmi egyezéshez, igyekeztünk a magyar sajátosságokhoz igazítani a „Tudástár” és a „Tananyagok” részeket. Ez azt jelenti, hogy a nagyvilágban található, változatos nyelvi sajátosságokat felmutató, és különböző mértékben veszélyeztetett nyelveket beszélő közösségek mellett megjelennek a magyarországi kisebbségek, a határon túli magyar közösségek. A nyelvrokon népekre azért is helyeztünk különösen nagy hangsúlyt, mert e többségükben kicsiny és távoli kultúrák alig ismertek Magyarországon, és a magyar nyelv rokonsága, illetve a nyelvrokon népek iránt érzett, ideológiai okokra visszavezethető ellenszenv nehezíti a róluk szóló ismeretek terjesztését.

A magyar nyelvű „Tudástár”-ban több fejezetet találunk, mint az angol és a lengyel változatban, mert a szövegeket több esetben bővítettük, fejezeteket csoportosítottunk át, és a tematikát is módosítottuk – természetesen az eredeti interaktív és multimédiás jelleg megtartásával.

A „Tananyagok” részben eredetileg négy tantárgy szerepelt: angol mint idegen nyelv, földrajz, társadalomismeret és kulturális ismeretek. A magyar változat számára készült egy további, nyelvtanórákon használható tananyag is. Ez módot adott arra, hogy a magyar nyelv különlegességét, ritka „képességeit”, egyedülállóságát hirdető áltudományos nézetekkel szemben demonstrálni lehessen a világ nyelveiben felfedezhető változatos nyelvi jelenségeket. A feladatok szabadon felhasználhatók a fentiekén túl történelem (állampolgári ismeretek), erkölcsstan, ének, a hazánkban oktatott kisebbségi nyelvek vagy az osztályfőnöki órákon is. A tananyagok nagy súlyt fektetnek arra, hogy az órai feldolgozás során a diskurzus ne a létező társadalmi problémák és feszültségek megvitatását kezdeményezze, hanem a kisebbségek mai szociális-gazdasági helyzetének történeti, gazdaságtörténeti okait ismerjék meg a diákok. A nyelvi jogokról szóló tananyagoknak komplex szerepe van: mivel Magyarországon is számos, törvényben elismert nemzetiség van, viszont a diákság általában nem ismeri ezeket, e tananyagok alkalmasak arra, hogy általában véve is felkeltsék az érdeklődést irántuk. Egyrészt enciklopédikus tudást közvetítenek, másrészt felhívják a figyelmet a többségi nyelvet beszélők felelősségére.

További fontos szempont volt, hogy a nyelvi veszélyeztetettséget olyan témákkal összefüggésben is bemutassuk, amelyekről manapság a közbeszédben is sokat hallani. Ilyen például a globális felmelegedés és az emögött álló iparosítás, bányászati tevékenység.

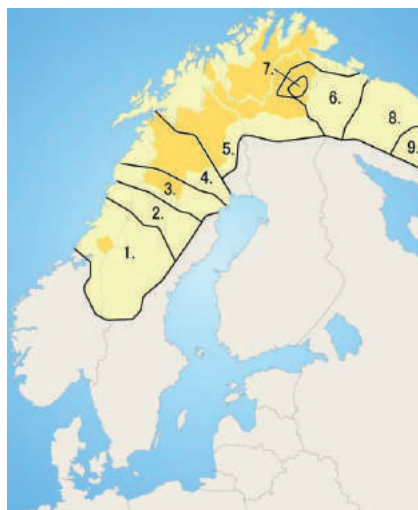
A tematikus sokszínűség mellett a legkülönbözőbb feladattípusokkal próbáltuk segíteni a pedagógusok munkáját: szövegértési és szövegalkotási feladatok, irányított, internetes anyaggyűjtés, csoportos interjúkészítés (például többnyelvű családokkal), a kisebbségi helyzetet megragadó statisztikai jellegű ismeretek feldolgozása stb. Igyekeztünk a feladatokat úgy összeállítani, hogy a tanulók új ismeretek szerzése közben közvetlen, személyes benyomást is szerezzenek olyan témákról, mint a kisebbségi helyzet, kisebbségi oktatás, kétnyelvűség vagy kódváltás – ezzel is növelve társadalmi és szociális érzékenységüket. Így például az egyik feladatban egy szöveg meghallgatása után állításokat kell csoportosítani.

A felvételeken kétnyelvű adatközlők vallanak arról, hogy mit jelent számukra a saját kétnyelvűségük, hogyan boldogulnak az egyik, illetve másik nyelven. Ezáltal a tanulóknak összetettebb képe lesz a többnyelvűségről.

4. Néhány példa

Az alábbiakban azt szemléltetjük, hogy az ismeretterjesztő fejezetekben és a tananyagokban olvasható érdekességek sosem öncélúak, nem a pusztán szórakoztatás kedvéért szerepelnek a szövegben. Sok esetben önmagukon túlmutatnak, azaz olyan példák vagy adatsorok, amelyek általános jelenségeket tesznek érthetővé és könnyen megjegyezhetővé.

A világ nyelveit bemutató fejezet körültekintően tárgyalja azt, hogy a nyelvek számának megállapítása többféle problémába ütközik. Ezek egyike, hogy a nyelvek és nyelvjárások elhatárolása nem egyszerű. Ha a politikai aspektusokat ezúttal figyelmen kívül hagyjuk, sok esetben akkor is nehéz eldönteni, hogy nyelvjárási különbségekről van szó, vagy két különböző nyelvről kell beszélnünk. Az átlagember vélhetőleg hallott már a számi (régibbi elnevezése: lapp) nyelvről, és arról is, hogy számos nyelvjárása van. Ezeket a dialektusokat a kölcsönös megértés hiánya miatt a nyelvészek egy része különálló nyelvnek tekinti. Ebben az esetben azonban nem egy, hanem kilenc számi nyelvvel kell számolnunk, vagyis nagy különbségeket eredményezhet a nyelvészeti szempontok érvényesítése.

2. kép. A számi nyelvek Norvégia, Svédország, Finnország és részben Oroszország térképén.²

² http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sami_languages_large_2.png

A számi példának van egy másik kontextusa is. A térkép jól mutatja, hogy az erős dialektális megoszlást nagyrészt Skandinávia hegyvonulatai okozzák, vagyis azért van nagy különbség a nyelvjárások között, mert a hegyek miatt nehéz volt a kapcsolattartás a csoportok között. Azonban nem csak a hegyek jelenthetnek földrajzi akadályt. Amint földrajz tananyagunkból kiderül, a hanti nyelv helyzete a számihoz hasonlít, de míg ott a hegyvonulatok nehezítik meg a közlekedést, addig a hantiknál a mocsarak.

Más körülmények között hatalmas területen is egységes maradhat a nyelv. A hantik és a nyenyeczek egyaránt Oroszország északi vidékein élő népek, és lélekszámuk is hasonló. Míg a hanti nyelv híres nyelvjárási tagoltságáról, addig a nyenyec sokkal egységesebb képet mutat – annak ellenére, hogy beszélői szintén nagy területen élnek. A hantik délebbre, a tajga övezetben, az Ob és mellékfolyói mentén vadászó-halászó életmódot folytattak. A mocsaras, lápos vidéken nem tudtak akkora távokat megtenni. Így életmódjuk ehhez igazodott és csoportjaik egy-egy folyó mentén telepedtek le. A csoportok nem érintkeztek folyamatosan egymással, ezért különültek el a nyelvjárások. Ezzel szemben a nyenyeczek északabra élnek, rénszarvasaikkal a tundra övezetbe tartozó hatalmas és gyakorlatilag fátlan területet járják be. Az éghajlat, a terület sajátossága és az ezekhez alkalmazkodó nomád életforma miatt a nyenyecben nem alakultak ki nagy nyelvjárási különbségek.

A nyelvet mint értéket a szövegek nagyon sok oldalról körüljárják. A nyelvnek identitás-, információ-, valamint kultúrahordozó szerepe egyaránt lehet. A nyelv és kultúra kapcsolódását illusztrálják a különböző találós kérdések. Ezek virágzásának nem a városias, írásbeliségen alapuló életforma kedvez, ezért mára már inkább gyerekeknek szóló műfajnak tekintik. A találós kérdések egy jelentős hányada – amelyeknek általános emberi tapasztalat az alapja – komoly hasonlóságot mutat egymással a világ bármely táján, pl. ÁRNYÉK, TOJÁS, FOGAK A SZÁJBAN stb. A következő közmondás bárhol keletkezhetett volna: „Mindkettőnek ötöt fiacskája van, de mint senki más, úgy felpofoznak.” (kéz; spanyol). A találós kérdések másik része erősen kötődik ahhoz a kultúrához, életmódhoz, természeti környezethez, amelyben a nyelv beszélői élnek. Így az alábbi hanti találós kérdés keményebb dió: „Tágas hely lyukas rénbőrrel befedve.” Megfejtéséhez tudnunk kell, hogy az obi-ugorok kúpsátráinak téli borítása rénbőr volt, amelyeken a bögölyszúrások miatt kicsiny lyukak lehettek. Az ezeken keresztül beszűrődő fények a csillagos égre hasonlítottak.

3. kép. A réncordák télen az eleségért, nyáron a vérszívó rovarok elől menekülve óriási területeket járnak be.³

A nyelvi veszélyeztetettségnek külön fejezetet áldoz a „Tudástár”. Megtudhatjuk, hogy a beszélők száma ugyan az egyik legfontosabb tényező, de emellett számos egyéb faktor is szerepet játszhat abban, hogy egy beszélőközösség meg tudja-e őrizni nyelvét. A számok relatív voltát szemlélteti az izlandi és a yemba (a niger-kongói nyelvcsalád egy tagja) esete. Ezek a nyelvek körülbelül azonos számú beszélővel rendelkeznek, mégis élőknek és életképesnek tekintjük az egyiket (az izlandit), míg a szintén kb. 300 000 ember által használt afrikai nyelv veszélyeztetettnek számít, mert a mindennapokban az angol és egy helyi pidzsin változat egyre nagyobb mértékben veszi át a helyét. Az uráli vagy finnugor nyelvek közül több is az erősen veszélyeztetett vagy kihalófélben lévő példák között tűnik fel (ilyen a már ötszáz beszélőt sem számláló nganaszan vagy a lív, melynek kihalását többször is bejelentették már).⁴ Üdítő kivétel az észt, mely a világ nyelvei között nem számít nagynak a maga közel egymillió beszélőjével, mégis az egyik legéletképesebb uráli nyelv.

³ <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Reindeer-on-the-rocks.jpg>

⁴ <https://www.nyest.hu/renhirek/elhunyt-grizelda-kristin>

A nyelvtervezésnek fontos szerepe lehet egy nyelv megmaradásában vagy eltűnésében. Jól átgondolt oktatáspolitikával kisebbségben élő nyelvek beszélői is hosszú távon biztosan őrizhetik nyelvüket, de az iskola lehet a pusztítás terepe is. Feltehetően többek által ismert tény, hogy az amerikai indián nyelvek kihalásában a misszionáriusok által vezetett „átnevelő” iskoláknak is igen nagy volt a szerepe. Az viszont kevésbé köztudott, hogy a múlt század harmincas éveitől kezdve a Szovjetunióban is hasonló folyamat zajlott le. Az elszórt kis településekről központi internátusokba gyűjtötték a gyerekeket, akik nemcsak családjuktól elszakítva töltötték a tanév nagy részét, hanem a közös nyelv jellemzően az orosz volt, így igen gyorsan elszoktak anyanyelvük használatától.

Ma már más problémákat vet fel az anyanyelv oktatása. A kisebb uráli nyelvek esetében az iskolában ugyan heti néhány órában lehet foglalkozni a nyelvvel, azonban sok szülő szerint ez felesleges időtöltés, mert nem segíti később az egyéni boldogulást.

4. kép. Nganaszan diákok Dugyinkában tanárnőjükkel.
Fotó: Várnai Zsuzsa.

Az anyanyelvünkhöz tartozó kultúrát nemcsak a családban és az iskolában ismerhetjük meg, fontos szerepe van a közösség által őrzött hagyományoknak és a továbbadás lehetőségének. Például a kelta nyelvek közül a walesi esetében az Eisteddfod (bárdköltészeti) fesztiválnak⁵ is jelentős

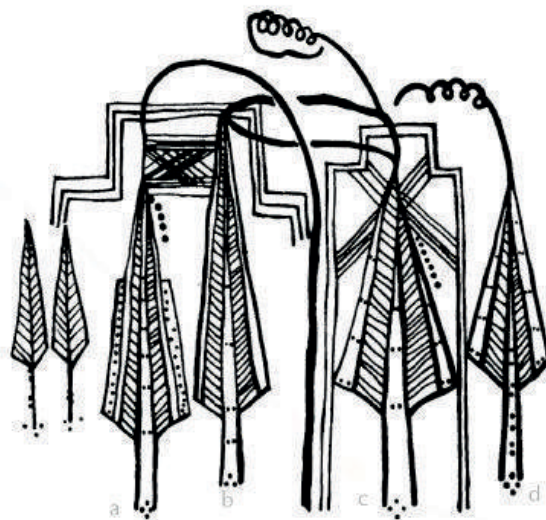
⁵ <https://eisteddfod.wales/gallery/2018-cardiff>

szerepe van a beszélőközösség nyelvmegőrzésében. Szemben az Írországból, Skóciából és Bretagne-ból is tapasztalható helyzettel, ahol a kulturális azonosságtudat szintén megvan, ez azonban mégsem elegendő a kelta nyelvű beszélők nagyarányú nyelvcserejének megakadályozásához.

Mindannyian ismerjük azt a városi legendát, amely szerint az eszkimó nyelvben száz körüli szó használatos a hóra. Erről ugyan kiderült azóta, hogy erős túlzás, mégis felhívja a figyelmet arra a jelenségre, hogy a nyelvek valóban jelentős különbségeket mutathatnak a világ jelenségeinek a megnevezésében. A „Tudástár”-ban számos hiteles példa olvasható erre. Az egyik dél-afrikai nyelvben a magyar *visz* igének legalább öt megfelelője van attól függően, hogy melyik testrészen van a súly (fej, kar, váll), illetve hogy a cselekvő mit visz (terhet, gyereket). A közép-afrikai baka nyelv nyolc szót használ az elefántra. Mivel az elefántvadász az egyik legfontosabb tevékenységük, az egyes példányok nemét, korát, méretét, erejét is kell tudniuk; valamint az elnevezés még arra is utalhat, hogy magányos vagy csordában élő állatról van-e szó. A fajon belüli differenciálás általában az életmóddal van összefüggésben: a réntartó népek a rénszarvasokra, a lópartók a lovakra alkalmaznak nagy számú megnevezést. Emellett a biológiai diverzitás is leképeződhet a nyelvben: az óceánok mellett lakó népek a körülöttük élő halfajokat igen jól ismerik. A helyi nyelvek nemegyszer a biológusokat is segítik a fajok, alfajok azonosításakor, így az őshonos nyelvek szavai megjelenhetnek a latin nyelvű elnevezések részeként is.

Ha írásról van szó, elsősorban betűírás, szótagírás vagy képirás jut eszünkbe. Arra ritkábban gondolunk, hogy az írásrendszerek létrejötte előtt vagy azok hiányában is érezhették szükségét az emberek, hogy gondolataikat megörökítsék vagy ne közvetlenül közöljék. Nagyon látványosak például a jukagír szerelmeslevelek, amelyek valójában nem tekinthetők írásnak, amennyiben a jelek nem kapcsolhatók semmiféle nyelvi egységhez vagy struktúrához, hanem közvetlenül utalnak fogalmakra. Az 5. képen látható szerelmeslevélben az emberek fenőkhöz hasonló figurák, körülöttük keretszerűen jelenik meg a ház, a házban egymást keresztező vonalak konfliktusokra utalnak; a szerelmi sokszögben a lány szereplőket pontsorról jelölt hajfonat különbözteti meg, magát a szerelmi érzést pedig a fák tetejéről induló kacskaringós vonal mutatja. A kis fák gyerekeket jelölnek, és mivel nem a családot is jelképező házon belül vannak, tudjuk, hogy még nem születtek meg. Az ábra mondandója a következő: a jukagír lány szerelme egy orosz nővel él együtt, akivel

kapcsolata nem békés. A szerelmes lány érzései igen erősek. Magányában a lányt egy másik fiatalember ostromolja szerelmével, ezért az orosz nővel élő fiúnak hamar kell választani, mielőtt gyerekeik születnének.

5. kép. Egy jukagir szerelmeslevél (Sampson, 1985: 28–29).

Különböző nyelvekkel találkozunk nap mint nap a körülöttünk lévő feliratokon is. Mára már önálló tudományterületté fejlődött a „nyelvi tájkép” kutatása. A honlap a magyar diákok számára is megvilágítja a többnyelvűség megjelenítésének fontosságát a feliratokon. Az alábbiakban azokból a fotókból adunk válogatást, melyek a tárgyalt problémákat illusztrálják.

6. kép. Montázs a honlap „nyelvi tájkép” fotóiból.

Végezetül a „Mit tehetsz te?” részből a lengyel Tymoteusz Król példáját említjük, aki 11 éves korában kezdte el dokumentálni nagymamája nyelvét. A kihalófélben lévő wilamowiceiről van szó, melyet az UNESCO 2007-ben Tymoteusz javaslatára sorolt a súlyosan veszélyeztetett nyelvek közé. Az információhoz a következő feladat társul:

„Nézd meg a videót, melyben Tymoteusz (immár fiatalemberként) dokumentációs tevékenységéről beszél. Az interjú után hallhatod Rozalia Hanuszt (1926–2009), amint Wilamowice településről beszél (wilamowicei nyelven).”⁶

5. Befejezés

A már befejeződött projekt létjogosultságát semmi nem igazolja jobban, mint hogy időről időre találkozunk olyan hivatkozásokkal, melyek azt bizonyítják, hogy az anyagot eredeti szándékunknak megfelelően használják a középiskolások, egyetemisták és tanáraik. Az általunk készített anyagok részletei szerepelnek a Magyar Nyelvészeti Diákolimpia felkészítő anyagai között éppúgy, mint egyetemi kiselőadások, középiskolai projektfeladatok irodalomjegyzékeiben. Visszagondolva a közös munkálatok jó hangulatára is, szívesen állunk hasonló kihívások elé a jövőben.

7. kép. „Ordítózás” az intézet előadótermében.

⁶ <http://hu.languagesindanger.eu/what-can-be-done/dokumentalj-egy-nyelvet-vagy-nyelvjarast/#probald-ki>:

Bibliográfia

- Duray Zs., Várnai Zs.: Az INNET-projektről: Nyelvi veszélyeztetettség oktatása középiskolában: Idegen nyelv – anyanyelv. *Édes Anyanyelvünk* 36/3, 15 (2014)
- Duray Zs., Oszkó B., Sipos M., Szeverényi S., Várnai Zs.: INNET: Nyelvi veszélyeztetettség, nyelvi kisebbség, nyelvi diverzitás fogalmak bevezetése a magyar közoktatásba. In: Szöllősy É., Prax, L.; Hoss, A. (szerk.) *Találkozások az anyanyelvi nevelésben*. pp. 54–69. Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Pécs, Magyarország (2013)
- Jung, D., Klessa, K., Duray, Zs., Oszkó, B., Sipos, M., Szeverényi S., Várnai Zs., Trilsbeek, P., Váradi T.: Languagesindanger.eu – Including Multimedia Language Resources to disseminate Knowledge and Create Educational Material on less-Resourced Languages. In: Calzolari, N., Choukri, K., Declerck, T., Loftsson, H., Maegaard, B., Mariani, J., Moreno, A., Odijk, J., Piperidis, S. (eds.) *Proceedings of the Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'14)*. pp. 530–535. European Language Resources Association (ELRA), Reykjavik, Iceland (2014)
- Sampson, G.: *Writing Systems. A linguistic introduction*. Hutchinson, London (1985)
- Sipos M.: Érdekességek a nyelvről és a nyelvekről az INNET-projekt honlapján: internetes kiegészítő anyagok a nyelvtan tanításához. *Anyanyelv-pedagógia* 7/4 15 p. (2014) <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=540>
- Szeverényi S., Sipos M.: Az Innet-projekt a nyelvi sokféleségről. *Édes Anyanyelvünk* 36/1, 11 (2014)